

**ANXOVES DEL
PÓSIT DE PESCADORS
DE PORT DE LA SELVA**

La pesca al Port de la Selva, ahir i avui

JOAN NADAL I FORTIÀ

La pesca, a la nostra costa, té una antiga tradició, la qual donà lloc a la formació de moltes poblacions marineres, on es podia considerar una activitat prioritària en la seva estructura econòmica, si bé en algunes es compartia amb l'agricultura.

L'existència d'habitatges permanents al Port de la Selva data de principis del segle XVIII. El primer document que parla dels seus habi-

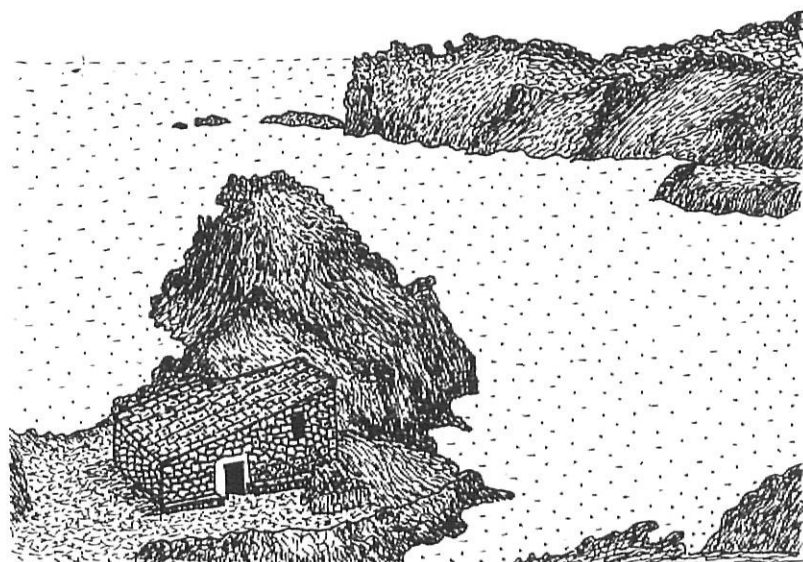
tants és de l'any 1713. Abans, les incursions dels corsaris i pirates berberiscs obligà les poblacions costaneres a refugiar-se a l'interior.

Unes senzilles barraques per guardar els utensilis de pesca i aixoplugar-se els dies de tempesta foren l'inici de la població d'aquesta vila, que el 31 de juliol de 1787, amb 820 habitants, s'independitzà de Selva de Mar obtenint el privilegi de «Villa Real».

Els pescadors del Port de la Selva per poder practicar la pesca havien de pagar delmes al monestir de Sant Pere de Rodes. En l'arxiu de la

Comandància de la Marina de la vila, hem trobat un pagament fet pel gremi en 1826, amb una anotació que deia: «La Junta del Gremio acuerda abonar al Procurador de los Monjes de San Pedro de Rodas 26 duros, 13 reales y 3 cuartos, que les corresponde por medio año cumplido de arrendamiento del diezmo del pez».

La relació monestir-pesca sembla que era molt profunda, tant és així que la tradició diu que foren els monjos els qui construïren l'art comunal, conegut com art gros. Així mateix, existeix la creença que la despoblació forestal de la comarca fou deguda a les tales

*Casa-refugi de Cala
Prona (dibuix de J.
Nadal).*

abusives que feren els monjos dels pins existents per tal de convertir-los en teia i llenya, que venien als pescadors per a la pesca a «l'encesa».

Pesques de l'ahir

Per a la seva importància sobresortien de la resta dos tipus de pesca: la de l'encesa, que es practicava a les cales de la península de cap de Creus i la de la tonyina, que es practicava a la mateixa badia.

Els mateixos homes que es dedicaven a l'encesa a les nits, es dedicaven a la pesca de la tonyina de dia. Tot això, alternat amb el conreu de la vinya, l'olivar i l'hort en dies de mal temps.

La pesca a l'encesa

Els primers llocs en què es practicà, en el litoral mediterrani, la pesca a l'encesa foren les cales de la península de cap de Creus.

Consisteix en atraure els bancs de peix emigrant per mitjà de llum.

En 1884 es promogué, a nivell de l'Estat, una forta campanya contra aquesta modalitat de pesca. L'alcalde de Port de la Selva, per mitjà de la premsa barcelonina, defensà el seu us dient: «La pesca a l'encesa, emprada pels nostres pescadors des de temps immemorial, representa la base d'una important indústria que dona vida a nombroses famílies per a les quals representa l'únic mitjà de vida que avui tenen. La seva prohibició podria ocasionar fatals conseqüències per a la població».

Intervingueren diputats i senadors i, el 6 de desembre de dit any, el sotsecretari de Marina, Ramón Topete, firmà una R.O. autoritzant la pesca a l'encesa en la llavors «Provincia Marítima» de Palamós, quedant així resolt el problema.

En aquella època la llum encara es feia amb teia o bé amb fusta de pi, que s'encenia sobre un engrallat de ferro o «fester», col·locat a la popa del llagut de foc. Més tard, se suplí per

llum d'acetilè, d'uns trenta a quaranta «mecheros», després per llums de gasolina, tipus Petromax.

A l'inici de l'actual segle, es dedicaven a aquesta modalitat de pesca uns 500 homes, o sigui la gairebé totalitat de la població masculina adulta, agafant-se un promig de 300 a 350 mil quilos de peix a l'any.

En 1920 s'agafaren, entre altres, uns 165.000 quilos de sardina, dels quals uns 65.000 anaren al salí per sortir convertides en arengades i en «sardines de la costa». Aquell mateix any s'agafaren 70.000 quilos de seitó, que en el salí es transformaren en anxova.

El pòsit posà al mercat uns pots de vidre etiquetats amb el nom de «ANXOVES del Pòsit de Pescadors de Port de la Selva», les quals gaudiren de gran prestigi en el mercat català.

Fins a l'any 1940 la pesca a l'encesa es realitzava amb bolitx, art d'arrossegament d'uns vuitanta metres de llarg en les bandes i uns cinc en el «maià» o cop.

Amb ells es treballava a les cales

de la costera que se sortejaven dues vegades a l'any davant l'autoritat de Marina.

En les de la Cativa, Taballera i Cala Prona s'edificaren refugis per aixoplugar-se quan quedaven aïllats pel mal temps. La seva conservació anava a càrrec del gremi, com es pot constatar en els llibres de «Actas y Cuentas» y de «Cargos y Data» del gremi, existents a l'arxiu de la Comandància de Marina, en els quals, entre altres, hem pogut veure un càrrec de 1826 per a la reconstrucció de la casa de Cala Prona, pagat a Salvador Rubiés, per un import de 4 duros i 4 rals.

Arribats a la cala, mentre el llagut de foc encenia i sortia a fer l'eixida, el de bolitx deixava un cap en terra i s'allargava fins al calador, on es mantenia en espera del que pogués succeir.

En el moment en què el llagut de foc detectava una mola de peix, cosa que distingien per les bombolles que apareixien a flor d'aigua, es dirigia cap al calador, on el de bolitx el voltava, calant l'art i amb ell la mola de peix, tornant deixar les cordes o boldetes

necessàries fins amarrar a la cala. Una vegada allí anaven tirant l'ormeig i el llagut de foc, al mateix ritme, anava ciant cap a la costa. En arribar els glaons del bolitx a l'eixugador, el foc sortia d'aquell fent entrar el peix dins del maià.

A partir de 1940, les teranyines anaren substituint els bolitxos.

Fins que a finals del primer quart d'aquest segle no aparegueren els motors que es començaren a instal·lar en els llaguts de bolitx, s'anava a rem a les cales, bogant, a vegades dues hores per anar-hi i altres tantes per tornar a port.

Pesca de la tonyina. L'art de Port de Reig

Aquest art era d'arrossegament, cada banda feia uns 200 metres de llargària, i el cop o maià uns 8 metres de llarg per 6 d'ample. Cada banda, a partir del glaó, tenia quatre classes de malla: les clares, d'uns 27 centímetres de costat; el riagal, amb malles de 18,9 i 5 centímetres de costat. El maià començava amb malles de dos centí-

metres i mig de costat, i acabava amb malles d'un centímetre. Tot ell era de cànem.

A l'armadura de baix hi portava ploms i a la de dalt suros. Aquests en la part més cega de les bandes, així com en el maià eren rodons i, en el seu centre, n'hi havia un de rectangular, d'uns 40x25 centímetres, pintat de blanc, que servia per conèixer si l'art es tirava dret. A cada tres metres del riagal i de les clares hi havia una panna de suro rectangular.

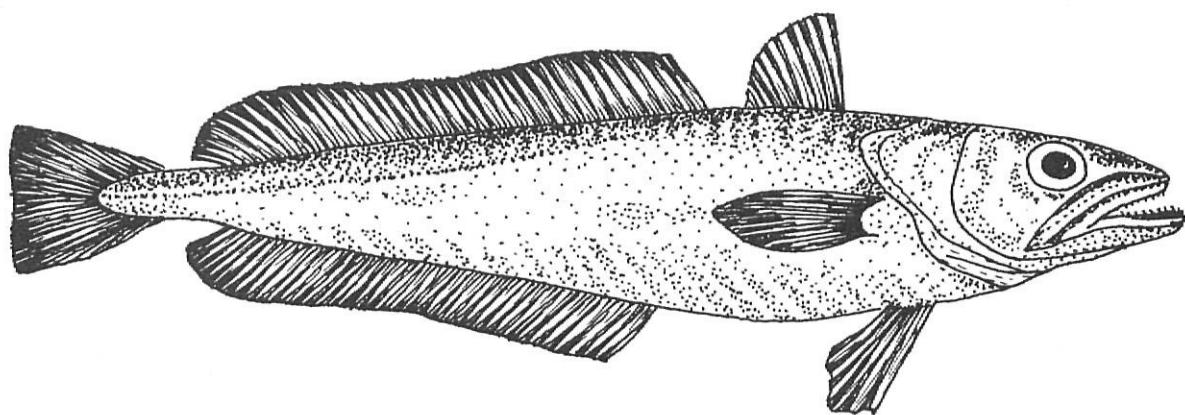
Es calava en la cala del seu nom, situada dins la badia, al peu de la riba, a pocs metres de les cases del poble. Formaven la companyia uns vint homes, que sortejaven el seu torn una vegada l'any.

Amb un llagut de bolitx se sortia de la banda dreta de la cala i, a menys de mitja boldeta o corda de terra, es posava el glaó a l'aigua, anant calant en direcció nord. Quan s'arribava, a poc després del que avui és la punta de l'espigó, es donava al troç que quedava de la banda de terra, la forma de ferradura, amb el glaó encarat a la banda contrària, de forma que els peixos, en trobar barrat el pas per

Fent «bol» per tonyines a Port de Reig.

Lluç «*Merluccius merluccius*» (dibuix de J. Nadal).

la xarxa la recorrien i la corba els dirigia a l'altre banda, impedit-los escapar.

S'hi agafaven tonyines, bonítols, melves, lletges, albacores i altres peixos de pas.

En el turó de la Llotja, de propietat municipal, venut a baix preu en els anys quaranta, acabada la guerra, com a excedent de via pública, servia com a estenedor dels arts i, en el cim, s'installava una guaita que vigilava les aigües de la badia i voltants avisant de la presència de peixos.

Amb el crit de peixos a l'art! els pescadors començaven a cobrar-lo, començant per la corda de terra, que havien deixat a l'era del puig de'n Mates, a menys d'un centenar de metres de la cala i, quan arribava l'última boldeta, es traslladaven a la cala, estrenyent d'aquesta manera l'art i, en arribar al rodons, deixaven els estrops per tirar la xarxa sota cama, fins arribar al maià.

Si no es veien peixos, es tirava una o dues vegades al matí i una altra a la tarda. Si hi havia molt de peix es feia bol i rebol, es a dir, en el moment d'arribar els glaons en terra ja se'n calava un altre.

Es recorda un bol a la tarda del segon dia de Nadal de 1924, en el qual s'agafaren més de 800 tonyines, i un altre, un matí d'estiu de 1940, en el qual s'agafaren més de 3.000 bonítols.

Amb l'arranjament de l'espiçó, la construcció de les noves instal·lacions

portuàries, col·locació de morts per a embarcacions, etc, ja no és possible calar aquest ormeig.

L'art comunal o Art Gros

Des de temps pretèrits i fins a la meitat de la nostra guerra civil existia un art comunal, anomenat Art Gros, la procedència del qual es confon en el temps que en principi es guardà a l'església i més tard a la casa del gremi.

Semblant a un art d'arrossegament gegantí, les seves bandes amidaven uns 400 metres de llarg per uns 30 d'alçada, amb un maià molt fort de gairebé 10 metres de llarg per 8 d'ample.

En lloc de plom per llstar-lo, portava unes boles ovals de terra cuita, i per sostenir-lo, en lloc de suros hi posaven llaguts tripulats per un home que sostenien l'armadura de dalt passant-la per la roda de popa.

Quan s'albirava la presència d'un important banc de tonyines el guaita avisava de la seva presència, i les campanes de l'església es llençaven al vol tocant a cinta.

En sentir-les, tant la gent que estava al poble com els que treballaven a les vinyes, olivars i horts, ho deixaven tot i, acudien a la platja.

Mentre els pescadors, amb els arts de port de Reig es feien a la mar, tancant amb ells la badia, des de la Lloia a Sernella, a la vegada que for-

maven carrers que orientaven les tonyines fins on podien ésser voltades per l'Art Gros.

Sembla que el producte de la pesca es repartia de la forma següent:

Un terç pels patrons dels arts de port de Reig

Dels dos terços restants en feien les parts següents:

Dues per a cada pescador, una per a cada terrassa que havia ajudat, una per a cada vídua o vell impossibilitats d'intervenir i una per a cada un dels fills del poble que estaven fent el servei militar.

Una de les últimes vegades de les que tenim constància que es calà fou en 1885, agafant, en una sola cinta més de 35.000 quilos de tonyines.

La seva reparació anava a càrrec del gremi, tant es així que hem trobat a l'arxiu de la Comandancia de Marina, en els llibres de «Actas y Cuentas» del gremi, càrrecs per un valor global de 128 duros, 15 rals i 26 maravedisos, corresponents als anys 1826 a 1832.

L'Art Gros era, per al poble, una joia molt preada, tant és així que en març de 1854, en pretendre, un grup de mariners del falutx de guerra Argos amb el seu comandant al front, emportar-se'l, en intentar treure l'art de l'església. El poble, coneixedor de l'intent, es movilitzà i s'afrontà a la força desembarcada, pesí a que tant «l'Argos» com un escampavia a pic d'àncora, mantenien proa i canó encarats a la població. Mentre el

comandant cridava: «Marineros, la red abajo» l'alcalde, vara en mà cridava: «Poble l'art amunt!», fins que les autoritats de Marina desistiren. Podia haver estat un dia de dol.

La transcendència d'aquest fet es reflectí en una obra, expressament escrita pel teatre del Port de la Selva, titulada: «LA RED, vulgarmente dicho ART GROS» que transcriu Frederic Marés en el seu llibre PORT DE LA SELVA.

Pesqueres artesanals

A més es practicaven distints tipus de pesca amb embarcacions tripulades per un màxim de tres homes com eren: el sardinal, en dies d'aigües brutes o mancades de llevants; les armallades, tant per a peix com per a llagosta; les soltes, per roger, bogues, verats o lluç; les bolitxes, per bonitols i peix de pas i els palangres, per lluç, congres, etc., i també els palangrons per peix blanc i de roca.

Entre l'ahir i l'avui: el turisme

La població ha tingut fluctuacions sorprenents lligades a la situació econòmica, així veiem que:

El moment més alt fou en 1896, amb 1780 habitants. Anà baixant amb 1.400, l'any 1900; 900 en 1955 per situar-se en 870 actualment.

A principis del seixanta començà per al poble una nova època, el turisme.

Apareixen els primers estrangers, els seguiren els nacionals, tots amb l'afany de passar les vacances vora del mar, gaudint del sol.

S'abandonaren les vinyes, els olivars i la pesca. Molts llogaren la pròpia vivenda i visqueren els mesos d'estiu als cellers, als baixos. Demanant crèdits aixecaren nous pisos o rehabilitaren velles vivendes. La venda, a bon preu, d'antigues vinyes, olivars i terrenys improductius propers al mar, permeté construir apartaments, pisos, urbanitzacions, etc.

Els paletes es convertiren en mestres d'obres, els pescadors en botiguers, taverners, restauradors, hotelers, etc.

Mancat el poble de mà d'obra suficient, veié arribar un corrent migratori procedent d'altres poblacions, d'altres comunitats. Famílies senceres de gent del sud arribaren per treballar en la construcció, en els serveis, etc.

Avui, podem dir que solament els dos terços de la població és autòctona. Com és possible que, si no hi ha

atur, si la seva economia és florent, si un terç de la població procedeix d'altres terres, hi hagi menys habitants que fa tres dècades?

L'especulació dels terrenys, els alts lloguers de les vivendes, l'alt cost de la construcció, la manca de vivendes socials, etc. ha fet que moltes parelles, en casar-se hagin d'anar a viure en poblacions veïnes.

S'anà abandonant la pesca i quedaren solament dues teranyines i unes poques embarcacions artesanals que pescaven amb armallades, soltes, bolitxes i palangres, alternant la pesca amb el turisme.

Mentrestant, a resguard de l'espigó, amarrava la cada dia més important flota de Confraria de Llança dedicada a la pesca a l'arrossegall.

La pesca avui

A principis d'aquesta dècada, prèviament converses amb els dirigents de la

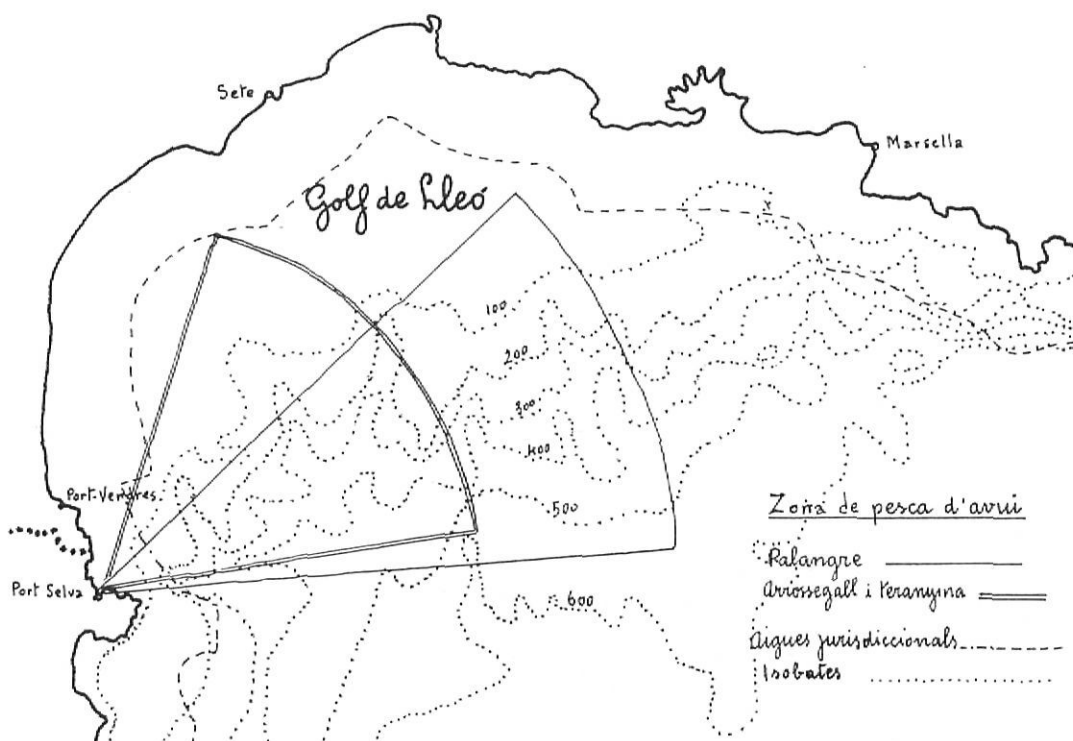
Confraria de Pescadors de Port de la Selva, pescadors tarragonins, amb les seves embarcacions de pesca a l'arrossegall establiren la seva base al Port. A ells s'afegiren dues embarcacions llançanenques. Avui ja son sis les embarcacions que componen la flota d'arrossegament del Port.

Més tard es feren proves de pesca al palangre en caladors del Golf de Lleó molt allunyats de la vila, vistos els excel·lents resultats es construïren en pocs anys deu o dotze embarcacions palangreres modernes que foren tripulades per pescadors de distintes procedències, entre ells joves de la localitat que sentien l'atracció de la mar.

Així mateix, a l'estiu, més de trenta grans teranyines forasteres, perseguint els bancs d'anxova del golf de Lleó, feren base temporal en el Port de la Selva.

Avui, la seva Llotja és, per la seva importància en volum de vendes, la tercera de la Costa Brava. L'any pas-

sat, l'import del peix subhastat sobrepassà els 770 milions de pessetes, dels quals setanta correspongueren a les captures del mes de desembre.

L'evolució de la pesca ha estat sorprenent en els darrers anys.

El que abans anava de forma lenta i pausada, amb l'aparició del motor s'accelerà i, en els últims anys, s'ha transformat de forma espectacular.

La sobrepesca que ha sofert el mar proper a la nostra costa, ha fet que els peixos s'hagin d'anar a buscar més lluny ja que els caladors habituals s'han exhaurit.

Tampoc les embarcacions són les mateixes, s'ha imposat una nova estructura, una nova manera de concebre l'embarcació, dotant-la de potents motors, i de ginyes electròniques com les ecosondes, que permeten detectar les moles de peix a mesura que van recorrent la mar, de sistemes de comunicació que els permeten estar en contacte radiotelefònic amb la base i les estacions meteorològiques, radar per detectar tota classe de perill, amb visibilitat o sense.

Abans, els pescadors s'havien de situar mitjançant enfilacions i senyals.

Avui els nous equips de situació permeten conèixer amb certesa el lloc on es troba l'embarcació, etc.

La pesca actual no pot estar lligada a les velles maneres, s'ha de

modernitzar constantment i això es el que han anat fent els pescadors de la localitat.

Pesca a l'arrosseigall

Com hem dit, unes sis embarcacions pertanyen a la flota de la Confraria del Port de la Selva. Són modernes embarcacions quina eslora oscil·la entre els vint i els vint-i-set metres que suposen un tonelatge d'entre trenta vuit i les cent-dotze tones de registre.

La potència dels seus motors va dels 400 als més de 850 HP.

Gairebé totes elles utilitzen l'art anomenat francès o bé el quadrat, molt llargs i alts, que han fet possible un fort increment de llur capacitat de pesca en poder capturar peixos que es mouen a certa distància del fons. S'ha deixat enrera la forma de pescar i les xarxes de fa 25 anys, i s'empren xarxes de fibra sintètica, i és possible que, anys a venir s'assagin nous models i noves tècniques.

La gairebé totalitat d'elles van provistes de radar, ecosonda, ràdio VHF, pilot automàtic i Loran.

Els ginyes electrònics, les seves característiques i la potència dels seus motors els permeten desplaçar-se a caladors situats a més de cinquanta milles del port i pescar a profunditats

situades a més de 300 metres.

Formen les tripulacions de la flota dedicada a la pesca a l'arrosseigall més de trenta homes.

Pesca al palangre

Fa quatre o cinc anys un descendent del poble, establert a la gran ciutat, plegà el negoci i s'afincà al poble amb la il·lusió de dedicar-se a la pesca. Comprà una moderna embarcació, la dotà dels ginyes electrònics necessaris i inicià el que en podríem dir la pesca al palangre d'alta mar.

Les espectaculars captures de lluç i altres espècies molt preades en el mercat feu que altres l'imitessin.

Avui la flota palangrera la formen unes catorze embarcacions de recent construcció, unes de fusta i altres de material plàstic, d'una eslora que oscil·la entre els deu i els quinze metres, totes elles dotades de pont, amb motors de fins 350 HP, radio VHF, radar, sonda i Loran, que els permeten arribar en poques hores a caladors situats fins a 80 milles del port.

Calen a profunditats que oscil·len entre les 100 i les 300 brases.

Les principals espècies que pesquen són el lluç i el besuc, si bé també agafen gran quantitat de sabres, alguns dots, esquals, peixos espasa i inclús llampugues, apart de peixos

bentònics.

Tant la madra com els breçols són de monofilament de niló, la primera d'un gruix superior a 150/100 de mm i els segons, d'uns 70/100 mm, tenen una llargària de 1 a 1½ braça, separats el necessari perquè encara que s'acostin no puguin tocar-se. Els hams, que abans eren rectes, avui són torts, forjats, reversos del número 3/0 o 4/0.

Solen calar-los a penjar, alternant cada 15 hams amb una boia de plàstic i un pedral d'un quilo o més de pes. Cada palangre porta de 300 a 500 hams que esquen amb sardina, boga o veradó.

Si pesquen per besuc solen llevar-los al cap d'una hora, fent vàries calades. Si és per lluç els lleven al cap de vuit hores d'haver-los calat.

Hem vist portar, per una sola embarcació uns 1.200 quilos de lluç, tot ell de bona mida, havent-ne controlat un que pesà 9.600 quilos.

La tripulació de la flota palangrera la componen uns quaranta-cinc homes, la major part d'ells joves, ja que han de treballar en un mar que molt dies està mogut, difícil, inhòspit.

Pesca artesanal

Unes vuit embarcacions tripulades cadascuna per un parell d'homes es dediquen als següents tipus de pesca artesanal:

Armallades dividides en fines i de llagosta. Les primeres dedicades a la pesca de peixos molt preats en el mercat, com el roger, les escòrpores, peixos blancs i de roca, que calen entre els sis i els trenta metres de profunditat.

Les segones, si bé específiques per a llagosta, circumstancialment també agafen altres peixos. Es calen a profunditats que oscil·len entre els cinquanta i els cent seixanta metres.

Les saltes, que es calen per lluç, roger, peix blanc, etc. La profunditat dels caladors varia segons l'espècie que es pretén pescar.

Les bolitxes, xarxa especial, amb molt de bos, d'uns 160 metres de llargària per uns 30 d'alçada i de malla ampla (de tres a tres i mitja passades per pam, que es calen com art de parada, de maig a octubre, sortint gairebé de la costera, pel pas de bonitols i altres espècies migratòries).

Els palangres i palangrons, que segons on es calen capturen congres, molles, escòrpores, sards i altre peix blanc, o de roca.

Resum

La pesca, al Port de la Selva, esmorteïda durant els anys del boom turístic, en dedicar-se la major part dels qui la practicaven a la indústria turística, ha ressorgit de forma impressionant en els últims anys, amb l'establiment de pescadors procedents d'altres terres a la població, atrets pels guanys que feien les barques d'arrossegall que amarraven a resguard del seu espigó, a la vegada que pel descobriment de caladors insospitats per a la pesca del lluç a palangre.

Les modalitats de pesca d'avui són totalment diferents de les que es practicaven ahir, i els tipus de captures totalment distintes. Les d'ahir eren de peixos pelàgics emigrants, —tonyina, bonítol, verat, sardina, anxova— mentre que les d'avui són d'espècies pràcticament sedentàries, com el lluç, el besuc, rogers, etc., per tant, d'espècies exposades a desaparèixer a curt termini si són objecte d'una sobrepesca incontrolada.

Això ha passat en pocs anys, en els caladors més propers a la costa, obligant a anar a explotar-ne de més llunyans, en aigües internacionals.

Abans, per a la pràctica de la

pesca no calia gran capital, per la qual cosa molts eren, a la vegada, pescadors i armadors.

Avui el tipus de pesca que fa —arrossegall i palangre d'alçada— en aigües tant inhòspites com les del golf de Lleó, requereix de grans embarcacions dotades de potents motors i de ginys electrònics moderns, la qual cosa suposa un cost de dotzenes de milions, que no sol estar a l'abast dels pescadors. Això, fa necessària la presència d'un capital, avui fàcil de trobar, pels guanys que suposa la seva inversió, per la qual cosa no es dubta en construir més i més embarcacions, cada dia més grosses, més ben dotades.

La captura d'espècies molt escasses en el mercat, molt preades pels restauradors i l'elevat preu a què es paguen, ha fet que la pesca torni a ésser productiva, si bé correm el perill que el seu increment faci que arribi el dia en què no sigui rendible sortir a pescar ni invertir en aquesta indústria.

Confiem que es trobi el límit correcte per mantenir un just equilibri entre l'explotació industrial de la pesca i la reproducció de les espècies més preades, evitant la sobrepesca.

Recordem una dita catalana que diu: Els estalvis foraden les estovalles.